

Veldhoen Lex, 'No-nonsensdesign; John Körmeling'. Eos, nr.2, February 2015, p.90-93.

JOHN KÖRMELING

No-nonsensdesign

Functioneel en constructivistisch, maar met een flinke dosis humor. Zo laat de architectuur van John Körmeling (°1951) zich het beste beschrijven. Zijn werk vormt een ironische reactie op de onnodige overdaad in de architectuur. **Lex Veldhoen**

We spreken af bij een van Körmelings meest recente projecten: Den Ophef, een ophaalbrug in Tilburg, die hij een dubbele functie heeft gegeven. Terwijl de brug opengaat, zegt Körmeling: 'Bij vrijwel alle ophaalbruggen is het tegengewicht een massief blok, terwijl dat vaak juist de mooiste plek van de omgeving is. Daarom heb ik er hier een paviljoen van gemaakt van 70 vierkante meter, met een balkon van 35 vierkante meter, die om de as meedraaien als de brug opengaat. Het ontwerp is zo fijn afgesteld dat je een kopje koffie op tafel kunt zetten zonder dat het overloopt.'

De brug heeft veel weg van een meccanobouwwerk. Het weerkaatsende zonlicht kleurt het plafond van het paviljoen prachtig zachtrood. Niet alleen het tegengewicht is bijzonder. Körmeling: 'De scharnieren van een brug bevinden zich meestal direct bij het wegdek. Ik dacht: het zou mooi zijn als de wachtende mensen aan die brug-

zijde ook schepen voorbij zien varen. Daarom opent het brugdek via twee armen van tien meter hoog, zodat de brug in geopende stand op twee poten staat.'

Terug naar de basis

John Körmeling is opgeleid als architect. Zijn ontwerpen, kunstwerken en gebouwen hebben één ding gemeen: ze roepen reacties op, in de trant van 'Zo eenvoudig, waarom heb ik daar zelf niet aan gedacht?' Körmeling bruist van de ideeën en is, net als de Belgische kunstenaar Panamarenko, zowel conceptueel kunstenaar als architect, uitvinder en visionair. Hij is even origineel als de Nederlandse technodesigner Daan Roosegaarde (zie *Eos* 12, 2014) en net als de Belgische conceptuele architect Luc Deleu een buitenbeentje, dat architectuur en kunst in elkaar laat overvloeien. Körmelings werk vormt veelal een humoristische, ironi-

sche reactie op de overdaad in de architectuur, de onnodig complexe infrastructuur van Nederland en de gelikte vormgeving van auto's. Terug naar de basis, doe maar normaal. Hij baseert zich op Russische constructivisten als Vladimir Tatlin en werkt graag met neonletters, staalprofielen en (plexi)glas: transparantie in plaats van alles dichtmetselen.

Zijn functionele denken wordt weerspiegeld in zijn ontwerp voor een Nijmeegse drukkerij die wilde uitbreiden. 'Het bedrijf wilde herkenbaar zijn. Daarom heb ik hun gebouw nogmaals op datzelfde gebouw gezet.' Maar ook Körmelings alternatieve indeling van Nederland - de Lineaire Stad - getuigt van functionaliteit: alle woningen en gebouwen direct langs de snelweg. Lintbebouwing, net als op de weg van Antwerpen via Boom naar Brussel. Alle voorzieningen dicht bij elkaar, waardoor bespaard wordt op wegen, kabels en verlichting en er meer groen

overblijft. Zijn *Happy Street*, het Nederlandse paviljoen op de Wereldtentoonstelling in Shanghai (2010), was daar een symbolisch uitgewerkt model van: een 450 meter lange, verhoogde straat in de vorm van een achtbaan, waartlangs allerlei markante gebouwen en Nederlandse innovaties te zien waren. Tijdens die expo viel het Körmeling op dat vele andere paviljoens videoschermen gebruikten. Met oer-Hollandse nuchterheid stelde hij: 'Dat is toch raar? Je gaat toch naar een wereldtentoonstelling om juist zaken te zien die je nergens anders ziet.'

We rijden naar de andere kant van Tilburg, waar op een rotonde Körmelings Draaiend Huis staat, dat in vijftig minuten een rondje om de rotonde maakt en zo vragen oproept bij automobilisten. We steken de rotonde over en betreden het huis. Binnen is het kaal, maar er hangen wel elektriciteitsdraden met lampjes, alsof het huis zo verkocht kan worden. In de hoeken staan grote elektro-

◀ **Happy Street**, het Nederlandse paviljoen op de wereldtentoonstelling in Shanghai in 2010.

▲ **Den Ophel**, ophaalbrug in Tilburg. Let op het tegengewicht.

▲ John Körmeling is zowel conceptueel kunstenaar als architect, uitvinder en visionair.

Luc Deleu over Körmeling

De Belgische architect Luc Deleu van het Brusselse bureau T.O.P. Office is onder andere bekend van zijn werk met containers en een helikopterplatform op het voormalige huis van Panamarenko. 'John en ik zijn verwante zielen: ook hij relateert de architectuur en stelt haar ter discussie. Hij heeft niet zo'n houding als vele architecten: 'Uit de weg! Hier is architectuur!' Daarvan gaan mijn tenen krullen. Er zit humor in zijn werk en hij haalt zijn inspiratie niet uit architectuurboeken, maar vooral uit zichzelf. Dat kwam onder meer tot uiting in zijn Nederlandse paviljoen in Shanghai, dat qua concept en uitvoering getuigde van een outside-the-box-denken. Hij werkte zelf mee met de bouwvakkers. Straf'

Irene Veenstra over Körmeling

'Hij is geen criticaster die tegen iets is', zegt kunsthistorica Irene Veenstra. 'Hij is juist vóór bepaalde zaken, en hij weet dat eigenzinnig vorm te geven. Körmeling wil niet binnen beperkende ideologische, symbolische of theoretische kaders werken en dat maakt hem interessant. Hij heeft als architect een obsessie voor tellen, meten en getallen. Ik vind zijn kalender, op basis van de stand van de zon, aarde en maan, typerend. Hij gaat niet uit van een verouderd verhaal op aarde, maar plaatst het denken in een ruimere dimensie. Op die manier kunnen we ook zijn overige werk begrijpen.'

motoren. Door de vloer steken de wielen, die langzaam ronddraaien op de wijde rails onder het huis. John, terwijl hij een raampje opent: 'Ik kom hier af en toe stofzuigen.' Glimlachend: 'Eén keer schoot een auto recht door, het middenterrein op: de eerste auto die door een huis heen beukte.'

Een reuzenrad voor auto's

Körmeling - vaak met fluorescerend jack, overall en bouwhelm - lijkt meer op een dokwerker of bouwvakker, en zijn huis in Eindhoven, langs het Eindhovens Kanaal, heeft veel weg van een garage of een werkplaats. Het is, zo vertelt hij 'een voormalig crimineel café, waar gedeald werd en ze elkaar overhoop schoten'. We betreden zijn werkplaats via een groot onafgewerkt gat in de muur (dat neemt minder plaats in en kost minder tijd dan een deur in de smalle gang). Er staan vijf oude tekenafels met tegengewichten en tekenhaken, een groene tl-buis, strip-poppetjes, kleine maquettes, een gasstelletje om 's middags eieren met spek te bakken, een lastafel met grote afzuigkap en cirkelzagen. Op een muur is een wandvullend schilderij aangebracht van een Amerikaanse slee, voor het pand waar we ons bevinden.

Körmeling vertelt dat hij net terug is van een reis naar China en Japan. 'Vlak bij Shanghai werd een maquette van het Draaiend Huis geëxposeerd. Ze vonden het erg goed. In Japan vroegen ze me om op een ronde bergtop een uitzichtpunt te maken.' Hij pakt een kleine, metalen maquette. 'Ik heb in het verlengde van de twee toegangswegen een verbindende brug voorgesteld, die letterlijk 'over de top' gaat, met middenin een rond platform, een uitkijktoren, die er van bovenaf uitziet als een polshorloge.'

Een van zijn beste projecten vindt hij zelf het reuzenrad in Utrecht (1999), waar je vanaf je eigen auto op een reuzengondel kon genieten van het uitzicht over de stad, zonder een parkeerplaats te hoeven zoeken. Dat was, net als zijn oprolbare parkeervak met witte lijnen en een P, een humoristische poging om het parkeerprobleem op te lossen. Dat zijn Drive-in Wheel überhaupt mocht ronddraaien, mag een wonder heten, als hij vertelt welke problemen hij vanwege de Nederlandse bureaucratie en regelgeving ondervond bij andere projecten. Zo mocht er niemand in het rijdende huis wonen en mocht het niet zo snel rondrijden als hij aanvankelijk wilde. Het mocht evenmin als bruidssuite van een naburig hotel fungeren. Het 'tegengewicht' van Den Ophef was dan weer bedoeld als brugwachtershuis, later als atelier, maar ook dat idee werd om veiligheidsredenen afgeserveerd, ondanks allerlei voorzorgsmaatregelen. Het plan is om er komende zomer concerten te geven met het terras als podium, waarbij het publiek rond de brug zal plaatsnemen.

De Chinezen ten slotte wilden Happy Street in het kader van internationale samenwerking met Nederland elders weer opbouwen. 'Maar de geïnteresseerde Chinese steden kregen officiële brieven van de Nederlandse overheid die stelden dat het niet onder de naam Nederlands Paviljoen mocht worden gebouwd. Toen ik vroeg waarom, zeiden ze: 'In het kader van het landsbelang kunnen we daar geen

mededeling over doen.' Het is toen gesloopt en niet meer heropgebouwd.'

Haha hihi

Jarenlang was Körmeling ook bezig om de auto goedkoper, stiller en milieuvriendelijker te maken, met als resultaat wagens zoals kinderen die tekenen: de Vierkante Auto, de Platte Auto. Een plexiglas aquarium met aluminium ribben, die volgens Körmeling aerodynamisch gezien niet onderdoet voor de huidige, 'banaal gestroomlijnde' wagens. Hij houdt zich in zijn vrije tijd ook bezig met wiskundige problemen in de bouwkunde, bijvoorbeeld bij het Pantheon, de piramiden en het megalithische monument op de site van Stonehenge. 'Veel mensen zoeken esoterische verklaringen voor de gebruikte maatvoeringen. Ik probeer er puur op basis van wat ik aantref achter te komen hoe de makers het ontwerp uittekenden, waarom het zo in elkaar zit.' Tevens bedacht hij de Kloppende Kalender. Hij pakt een transparante schijf waarop die is uitgewerkt. 'De indeling is helder en overzichtelijk, waardoor je negentien jaar lang met een en dezelfde kalender voort kunt. Wist je dat onze jaartelling, de bepaling van een nieuw jaar, gebaseerd is op de achtste dag na Jezus' geboorte, de dag waarop hij besneden werd? Dat is toch te gek voor woorden ... Zelf zou ik de maanlanding als eerste dag kiezen.'

Vorig jaar maakte Körmeling voor het Middelheimmuseum in Antwerpen een rank glazen paviljoen met een dak in de vorm van drie samenvloeiende paddenstoelen. Het ontwerp, dat kan fungeren als bar en tentoonstellingsruimte, roept retroassociaties op met benzinstations uit de jaren 1950, maar heeft tegelijk iets futuristisch. Ook werd Körmeling onlangs uitgenodigd in het Russische Jekaterinenburg om ideeën te genereren voor een oude constructivistische watertoren. Hij toont een kleine ma-

quette van gips, gaas en metaalraad. 'Dit is een ontwerp voor het Nationale Archief in Den Haag, dat een gigantisch grote collectie land- en wereldkaarten heeft, wat het internationale karakter van Nederland mooi symboliseert. Bovenop het gebouw komt een grote wereldkaart met schematische omtrekken van de continenten. Daarop zijn niet de landsgrenzen aangegeven, wat ik ouderwets vind en getuigt van een nationalistisch grensdenken, maar wel alle steden met meer dan 6 miljoen inwoners, met rood neonlicht. Dat zijn er inmiddels 36, de meeste in Azië maar ook drie in Europa.'

In de luchthaven Schiphol (Amsterdam) hangt Körmelings grote lampenwolk, samengesteld uit de kleurige neonwoorden Haha Hihi. Momenteel worden op de zes Nederlandse stations van hogesnelheidslijnen Happy Clouds met 140.000 twinkelende ledlampjes als ontmoetingspunten geïnstalleerd. De lampjes gaan zo snel aan en uit, dat de helder schitterende wolk niet te missen is voor reizigers die elkaar zoeken. ■

Dit is het laatste deel in een drieluik over design en kunst.

◀ Reuzenrad voor auto's in Utrecht.

▲▲ Dit Draaiend Huis in Tilburg maakt in 50 minuten een rondje rond de rotonde.

▲ Lampenwolk op Schiphol.